

College voor Toetsen en Examen

VAKINFORMATIE
STAATSEXAMEN 2025

VERSIE: 1 OKTOBER 2024

Aanvulling: De vijf casussen voor 2025
zijn aan deze vakinformatie toegevoegd.

MAATSCHAPPIJLEER

VMBO GL-TL

(GEMEENSCHAPPELIJK DEEL)

Inhoud

1. Inleidende opmerkingen	3
2. Examenprogramma	4
3. College-examen	4
4. Berekening eindcijfer	5

BIJLAGE 1 BESCHRIJVING EXAMENSTOF EN BEGRIPPENLIJST	6
BIJLAGE 2 CASUSSEN	10

De vakinformatie is vastgesteld door het College voor Toetsen en Examens (CvTE). Het CvTE is verantwoordelijk voor de afname van de staatsexamens voortgezet onderwijs en draagt zorg voor de kwaliteit en het niveau van de examens.

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is belast met de praktische uitvoering en organisatie van de staatsexamens. Met vragen over deze vakinformatie kun je contact opnemen met de afdeling Examendiensten van DUO: (050) 599 89 33 of staatsexamens@duo.nl.

Je gaat het staatsexamen vo doen. Dit informatieblad is bedoeld om je goed voor te kunnen bereiden voor dit examen. Het examen bestaat uit verschillende onderdelen waar je vaak voorbereidend werk voor moet doen. Lees het goed door en zorg dat je alles op tijd hebt gemaakt en ingeleverd.

Veel succes
met je
examen!

1. Inleidende opmerkingen

- Het staatsexamen maatschappijleer vmbo GL-TL bestaat uit een college-examen (paragraaf 3). Het college-examen heeft twee onderdelen: een schriftelijk college-examen en een mondeling college-examen.
- In het document 'Toegestane hulpmiddelen' (onder '[Vakinformatie voor het staatsexamen](#)') op de site van DUO) staat vermeld welke hulpmiddelen je zelf voor het examen moet meenemen.
- Je kunt je voorbereiden met behulp van een lesmethode.
- Oefenmateriaal voor de college-examens staat op [Oefenen voor het staatsexamen vo](#).
- De vijf casussen voor 2025 zijn aan deze vakinformatie toegevoegd.

2. Examenprogramma

In [Bijlage 1](#) staat een beschrijving van de examenstof.

In onderstaande tabel geeft een 'ja' aan in welk examen de vaardigheden en kennis getoetst kunnen worden.

Tabel 1 verdeling van de vaardigheden en kennis over de verschillende examens

exameneenheden maatschappijleer (gemeenschappelijk deel) GL-TL	schriftelijk college-examen	mondeling college-examen
basisvaardigheden	ja	ja
leervaardigheden in het vak maatschappijleer	ja	ja
cultuur en socialisatie	ja	ja
sociale verschillen	ja	ja
macht en zeggenschap	ja	ja
beeldvorming en stereotypering	ja	ja

3. College-examen

3.1 SCHRIFTELIJK COLLEGE-EXAMEN

Het schriftelijk college-examen gaat over de aangegeven examenstof (zie [2 Examenprogramma](#) en [Bijlage 1](#)).

Opdracht: schriftelijk beantwoorden van vragen

Tijdsduur: 90 minuten

Deelcijfer: a

3.2 MONDELING COLLEGE-EXAMEN

Van de vijf gegeven casussen (zie [Bijlage 2](#)) zullen er twee tijdens het mondeling college-examen gebruikt worden (één mag jij kiezen, de andere wordt door de examinator gekozen. Maak je geen keuze, dan worden beide casussen door de examinator gekozen).

Daarnaast worden bij het mondeling college-examen ten minste twee exameneenheden, ter keuze van de examinator, uit de examenstof geëxamineerd.

Iedere casus is een artikel over een actueel onderwerp dat een relatie heeft met de examenstof. Je moet de casussen thuis voorbereiden; op de examendag is er geen voorbereidingstijd.

Het is de bedoeling dat je je in de casussen verdiept, er eventueel meer informatie over opzoekt en je er zo mogelijk een eigen mening over vormt. Je mag tijdens het mondeling college-examen maatschappijleer **geen** gebruik maken van aantekeningen die je op de casus maakt of van briefjes met aantekeningen over de casus.

Opdracht: beantwoorden van vragen naar aanleiding van de casussen en de examenstof

Tijdsduur: 25 minuten

Deelcijfer b: toetsing van ten minste twee exameneenheden

Deelcijfer c: toetsing twee casussen

4. Berekening eindcijfer

Het eindcijfer is gelijk aan het cijfer voor het college-examen.

Het cijfer voor het college-examen wordt berekend door elk van de deeltijfers te vermenigvuldigen met de bijbehorende wegingsfactor, de resultaten bij elkaar op te tellen en de uitkomst vervolgens af te ronden op een heel getal.

Cijfer college-examen: $(0,5 \text{ keer deeltijfer a} + 0,25 \text{ keer deeltijfer b} + 0,25 \text{ keer deeltijfer c})$, afgerond op een heel getal.

BIJLAGE 1

BESCHRIJVING EXAMENSTOF

EN BEGRIPPENLIJST

Basisvaardigheden

Je kunt basisvaardigheden toepassen die betrekking hebben op communiceren, samenwerken en informatie verwerven en verwerken.

Leervaardigheden in het vak maatschappijleer

Je kunt met betrekking tot een maatschappelijk vraagstuk:

- principes en procedures van de benaderingswijze van het vak maatschappijleer toepassen
- een standpunt innemen en hier argumenten voor geven.

Cultuur en socialisatie

1. Je kunt beschrijven hoe een mens zich ontwikkelt tot lid van de samenleving en de invloed van het socialisatieproces herkennen en beschrijven.

In dat verband kun je:

- voorbeelden geven van zaken die personen leren om zich als lid van de samenleving te kunnen gedragen,
- met voorbeelden verduidelijken dat ontwikkeling en gedrag van personen door zowel maatschappelijk (aangeleerde) als door aangeboren eigenschappen bepaald wordt,
- uitleggen welke instituties een rol spelen bij de ontwikkeling en het gedrag van mensen (bij het socialisatieproces),
- beschrijven hoe beïnvloedingsprocessen zoals belonen/straffen, imitatie (en identificatie) een rol spelen bij de ontwikkeling en het gedrag van mensen (bij het socialisatieproces),
- beschrijven wat er onder waarden en normen (en het verschil daartussen) wordt verstaan en in diverse gegeven voorbeelden waarden en normen (en het verschil daartussen) herkennen die het gedrag van mensen bepalen.

2. Je kunt beschrijven dat mensen bij een subcultuur (willen) horen en dat elke subcultuur invloed heeft op het gedrag (op het socialisatieproces).

In dat verband kun je:

- typen subculturen (onderscheiden) herkennen in voorbeelden en verschillen (in oriëntaties) tussen deze groepen herkennen (en benoemen),
- motieven voor het behoren tot subculturen beschrijven (en verband leggen met het socialisatieproces),
- beschrijven dat het gedrag van mensen bepaald kan worden door de subcultuur (uitleggen welke rol de waarden en normen in een subcultuur spelen bij het gedrag van mensen).

3. Je kunt de rol beschrijven die een socialiserende instantie, als het onderwijs, het gezin of de sociale media, speelt in de ontwikkeling van een mens als lid van de samenleving.

In dat verband kun je:

- functies van onderwijs, het gezin of de sociale media in de samenleving beschrijven (en herkennen), zoals beroepsvoorbereiding, selectie, cultuuroverdracht, emancipatie en persoonlijkheidsvorming,
- uitleggen waarom onderwijs, het gezin of de sociale media een steeds belangrijker functie in de ontwikkeling van de mens als lid van de samenleving (in het socialisatieproces) heeft gekregen,
- voorbeelden noemen (en uitleggen) waaruit blijkt dat het sociaal milieu van invloed kan zijn op de kansen in het onderwijs,
- uitleggen dat het onderwijs van invloed kan zijn op de ontwikkelingskansen en toekomstmogelijkheden van mensen.

4. Je kunt (vanuit de sociaal-culturele invalshoek) van een bepaald maatschappelijk probleem beschrijven welke waarden en/of normen een rol spelen bij het vormen van een mening over dat probleem.

In dat verband kun je bij een gegeven eenvoudige situatie aangeven:

- welke waarden en/of normen hij/zijne gemeenschappelijk met anderen heeft/heeft,
- welke tegengestelde waarden en/of normen anderen kunnen hebben,
- welke waarden en/of normen voor anderen gelden.

Sociale verschillen

5. Je kunt aan de hand van voorbeelden beschrijven wat sociale verschillen zijn en waardoor deze veroorzaakt worden.
In dat verband kun je:
- voorbeelden geven van verschillen in inkomen, status en macht,
 - factoren die van invloed kunnen zijn op het ontstaan van sociale ongelijkheid (zoals: ongelijkheid in inkomen, verschillen in vooropleiding, sociale milieu, sekse, etnische afkomst) in voorbeelden aanwijzen,
 - uitleggen hoe factoren als ongelijkheid in inkomen, verschillen in vooropleiding,
 - sociale milieu, sekse en etnische afkomst, kunnen leiden tot het ontstaan van sociale ongelijkheid.
6. Je kunt beschrijven (uitleggen) dat de plaats van een mens op de maatschappelijke ladder in een samenleving kan veranderen (sociale mobiliteit).
In dat verband kun je:
- uitleggen dat een maatschappelijke positie kan afhangen van de inspanningen van een persoon zelf maar ook van de ideeën in de maatschappij over de functie die hij/zij bekleedt,
 - onderscheid maken tussen verworven en toegeschreven maatschappelijke posities en verklaren waarom in de huidige samenleving individuele capaciteiten steeds meer de maatschappelijke positie van mensen bepalen,
 - voorbeelden geven (en herkennen) van het stijgen en dalen op de maatschappelijke ladder (sociale mobiliteit),
 - voorbeelden noemen (en verklaren) van factoren die het stijgen en dalen op de maatschappelijke ladder (de sociale mobiliteit) kunnen versterken of verminderen, zoals sociaal milieu, onderwijs, aanleg, overheidsbeleid.
7. Je kunt voorbeelden geven van belangen van mensen in een bepaalde maatschappelijke positie en van conflicten die daarmee samenhangen.
Beschrijven en uitleggen dat mensen vanuit hun maatschappelijke posities belangen hebben en dat daardoor conflicten kunnen ontstaan.
In dat verband kun je:
- maatschappelijke posities met bijbehorende belangen noemen (en herkennen) en van concrete situaties beschrijven (en uitleggen) dat er tegengestelde en overeenkomstige belangen zijn,
 - individuele en collectieve belangen onderscheiden (en toelichten welke conflicten daaruit kunnen ontstaan),
 - aan de hand van voorbeelden beschrijven wat de voordelen zijn als belangengroepen zich organiseren,
 - uitleggen waarom belangengroepen zich organiseren in belangenorganisaties en voorbeelden daarvan noemen,
 - voorbeelden kunnen noemen van machtsmiddelen (zie ML1/K/6) om voor je belangen op te komen in overleg- en conflictsituaties (en toelichten welke middelen in een gegeven situatie gebruikt kunnen worden).

8. Je kunt maatregelen van de overheid ten aanzien van sociale ongelijkheid kunnen noemen.
- Overheidsbeleid ten aanzien van sociale ongelijkheid kunnen herkennen en beschrijven.
- In dat verband kun je:
- voorbeelden geven van maatregelen die zijn bedoeld voor het verbeteren van de positie van zwakke groepen in de samenleving, zoals: positieve actie, subsidie, voorlichting, onderwijsvoorzieningen (en uitleggen dat deze maatregelen de positie van zwakke groepen in de samenleving kunnen verbeteren),
 - opvattingen uit gegeven voorbeelden herkennen en beoordelen over de rol die de overheid kan spelen bij het verminderen van sociale ongelijkheid,
 - een eigen standpunt weergeven over de rol van de overheid ten aanzien van sociale ongelijkheid (en een reactie geven op de opvattingen van maatschappelijke en politieke stromingen daarover in een gegeven situatie).
9. Je kunt (vanuit de sociaaleconomische invalshoek) van een bepaald sociaal probleem beschrijven welke belangen bij betrokkenen een rol spelen in relatie tot hun maatschappelijke positie.
In dat verband kun je bij een gegeven eenvoudige situatie aangeven:
- wat de maatschappelijke positie is die iemand inneemt en welke belangen erbij horen,
 - welke belangen iemand gemeenschappelijk met anderen heeft,
 - welke tegengestelde belangen anderen kunnen hebben.

Macht en zeggenschap

1. Je kunt vormen van macht herkennen (herkennen en beschrijven).
In dat verband kun je:
- voorbeelden geven van machtsmiddelen, zoals: positie, kennis, vaardigheden, aantal (en uitleggen hoe deze machtsmiddelen werken),
 - formele en informele macht herkennen (en uitleggen hoe en waarom er sprake van (in)formele macht is),
 - uitleggen wat het verschil is tussen macht en gezag.
2. Je kunt beschrijven dat (en uitleggen hoe) regels het samenleven van mensen mogelijk maken.
In dat verband kun je:
- voorbeelden noemen van geschreven en ongeschreven regels (en uitleggen waarom regels nodig zijn),
 - in concrete situaties benoemen of regels zinvol (zouden kunnen) zijn (regels beoordelen op effectiviteit en wenselijkheid),
 - van een gegeven voorbeeld beschrijven welke factoren (zoals: normbesef, sociale controle, beloning, straf) een rol spelen bij het naleven van regels (en voorbeelden geven van situaties waarin deze factoren een rol spelen),
 - met behulp van voorbeelden beschrijven dat (en aangeven waarom) regels tijd- en plaatsgebonden zijn,
 - voorbeelden noemen van rechten en plichten (van jongeren).

3. Je kunt beschrijven (en uitleggen) van mogelijkheden die burgers hebben om invloed uit te oefenen op de politiek (politieke besluitvormingsprocessen).

In dat verband kun je:

- met voorbeelden duidelijk maken hoe de massamedia gebruikt kunnen worden bij het doorsluizen van onderwerpen voor de politiek,
- machtsmiddelen van actie/pressiegroepen noemen (herkennen en beoordelen),
- beschrijven waarom er politieke partijen zijn (en dit met behulp van voorbeelden verduidelijken),
- het verschil tussen politieke partijen en actie/pressiegroepen uitleggen,
- politieke partijen in verband brengen met politieke stromingen, zoals: liberalisme, sociaaldemocratie, christendemocratie, extreemrechts en de ecologische stroming,
- beschrijven (en uitleggen) dat politieke besluiten in Nederland vaak het gevolg zijn van een compromis (en dit in een gegeven situatie herkennen),
- voorbeelden geven van situaties waarin het zinvol is politici te benaderen om voor bepaalde belangen op te komen,
- een eigen standpunt weergeven over de mogelijkheden die individuele burgers hebben om invloed uit te oefenen op de politiek (op de politieke besluitvormingsprocessen).

4. Je kunt kenmerken van een parlementaire democratie noemen (herkennen en toelichten).

In dat verband kun je:

- verschillen noemen (en herkennen) tussen een democratie en een dictatuur (en van een gegeven situatie beoordelen of er sprake is van een democratie of een dictatuur),
- gegeven voorbeelden van grondrechten in verband brengen met onze democratie,
- uitleggen dat besluiten met meerderheid van stemmen worden genomen.

5. Je kunt (vanuit de politiek-juridische invalshoek) van een bepaald maatschappelijk probleem beschrijven welke vormen van macht een rol spelen en wie macht heeft.

In dat verband kun je bij een gegeven eenvoudige situatie aangeven:

- welke machtsmiddelen een groep met bepaalde belangen/waarden heeft,
- welke machtsmiddelen anderen met tegengestelde belangen/waarden hebben,
- welke machtsmiddelen de overheid heeft.

- uitleggen dat je uit informatie ook zelf een selectie maakt vanuit jouw achtergrond, waarden, normen, interesses.

2. Je kunt uitingen van vooroordelen en beeldvorming ten aanzien van de rol van mannen en vrouwen in de samenleving herkennen en benoemen.

In dat verband kun je:

- verschillen tussen feiten en meningen ten aanzien van rolpatronen (herkennen en) benoemen aan de hand van voorbeelden (en hun mening geven over de veranderlijkheid van rolpatronen),
- voorbeelden noemen en herkennen van traditionele rolpatronen ten aanzien van jongens en meisjes die door (sociale)media en/of opvoeding kunnen worden overgedragen,
- uitleggen welke oorzaken ten grondslag liggen aan de beeldvorming ten aanzien van jongens en meisjes zoals: socialisatieproces, maatschappelijke positie, rol van de (sociale)media en de opvoeding en deze oorzaken herkennen,
- voorbeelden noemen van de invloed die tijd en plaats hebben op de rolverdeling tussen mannen en vrouwen.

3. Je kunt voorbeelden noemen van vooroordelen en discriminatie, aangeven hoe deze kunnen ontstaan en wat daartegen te doen is vanuit het beginsel van gelijkwaardigheid en respect zoals beschreven in artikel 1 van de Grondwet.

In dat verband kun je:

- de begrippen vooroordelen en discriminatie (en stereotypen) omschrijven, voorbeelden noemen en herkennen (en uitleggen of er in een situatie sprake is van vooroordelen, stereotypen en/of discriminatie),
- oorzaken van discriminatie noemen (en herkennen) en de gevolgen beschrijven die discriminatie heeft voor individuen en groepen in de samenleving,
- mogelijkheden beschrijven die de overheid en organisaties hebben om vooroordelen en discriminatie te bestrijden (en te voorkomen).

4. Je kunt van een bepaald maatschappelijk probleem herkennen en beschrijven op welke wijze de beeldvorming over dit probleem tot stand komt/ gekomen is.

In dat verband kun je bij een gegeven eenvoudige situatie aangeven:

- welke vooroordelen of gevallen van discriminatie (stereotypen) er in de gegeven informatie te herkennen zijn,
- welke rol de media bij de beeldvorming over dit probleem spelen.

Beeldvorming en stereotypering

1. Je kunt beschrijven dat mensen bij het vormen van hun meningen beïnvloed worden door selectie in informatie en; aangeven dat selectieve waarneming een rol speelt in het proces van beeld- en meningsvorming.

In dat verband kun je:

- uitleggen dat (en waarom) het door de (sociale)media gepresenteerde nieuws een deel is van wat er werkelijk gebeurd is (het resultaat is van selectieprocessen en deze selectie de beeldvorming bij mensen kan beïnvloeden),

Het examenprogramma is te vinden op [Examenblad.nl](https://www.examenblad.nl), kies: jaarring 2025, vmbo GL-TL, maatschappijvakken, maatschappijleer (gemeenschappelijk deel) vmbo.

Begrippenlijst

Deze begrippenlijst bestaat uit een uittreksel van de belangrijkste begrippen uit de examenstof, op reproductieniveau: je kunt aangeven wat er bijvoorbeeld wordt verstaan onder een 'actiegroep', 'beeldvorming' of een 'compromis'.

1. aangeleerde/aangeboren eigenschappen
2. actiegroep
3. beeldvorming
4. belangen
5. belangengroep
6. christendemocratie
7. compromis
8. cultuur
9. cultuuroverdracht
10. democratie
11. dictatuur
12. discriminatie
13. emancipatie
14. etnische afkomst
15. extreemrechts
16. feit
17. formele macht
18. geschreven, ongeschreven regels
19. gezag
20. grondwet
21. identificatie
22. imitatie
23. individuele/collectieve belangen
24. informele macht
25. liberalisme
26. maatschappelijk probleem
27. maatschappelijke ladder
28. maatschappelijke positie
29. macht
30. machtsmiddelen
 - a. aantal
 - b. geweld
 - c. functie
 - d. kennis
 - e. geld
31. massamedia
32. mening
33. normbesef
34. overheidsbeleid
35. persoonlijkheidsvorming
36. politieke agenda
37. politieke partij
38. politieke stromingen
39. positieve actie
40. rechten en plichten
41. rolpatroon
42. samenleving
43. selectie
44. selectieve waarneming
45. sociaal milieu
46. sociale controle
47. sociale media
48. sociale mobiliteit
49. sociale verschillen/ongelijkheid
50. socialisatieproces
51. socialiserende instituties
52. socialisme
53. status
54. stereotype
55. subcultuur
56. tijd- en plaatsgebonden regels
57. vooroordelen
58. waarden en normen
59. wet

BIJLAGE 2 CASUSSEN

Casus 1 vmbo tl-gl

Jongeren slapen slecht en raffelen huiswerk af door TikTok, Insta en Snapchat

Jongeren geven ‘alarmerende’ signalen af over het gebruik van sociale media, zoals TikTok, Instagram en Snapchat. Maar liefst één op de acht komt slaap tekort of raffelt huiswerk af. Ook gaat het ten koste van contact met vrienden.

Dit blijkt uit de Gezondheidsmonitor Jeugd 2023. Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en de Gemeentelijke gezondheidsdienst (GGD) vroegen aan ruim 188.000 scholieren uit de tweede en vierde klas hoe het met hun gezondheid gaat. Het beeld is ‘zorgelijk’.

“Nu al hebben sociale media impact op het leven van kinderen. Zij lopen het risico op problematisch gebruik en kunnen in de toekomst een verslaving ontwikkelen. Dat is wel zorgelijk”, concludeert Marije van Koperen, van het RIVM.

Tijdens de coronacrisis waren de problemen al groter. Dat was toen te verklaren doordat jongeren meer thuiszaten en contact moesten mijden. Toch is het aantal jongeren dat klachten ervaart ook daarna alleen maar toegenomen. Nu is het alle hens aan dek om in 2040 een gezonde generatie te hebben”, stelt André Rouvoet, van GGD Nederland.

Volgens Peter Nikken, die aan Hogeschool Windesheim onderzoek doet naar het mediagebruik van jongeren, willen tieners wel meer zonder smartphone leven, maar lukt het ze simpelweg niet. “Tegenwoordig heb je overal je telefoon voor nodig: om te zien waar de les is, welke cijfers je haalt. Dan zie je weer nieuwe appjes of filmpjes en voor je het weet, ben je weer een uur kwijt op TikTok.”

Om het sociale mediagebruik in te dammen, hebben tieners hulp nodig. Van ouders, begeleiders en scholen. Nikken: “Ze zullen samen afspraken moeten maken. ‘s Avonds thuis, als ze huiswerk maken of met vrienden zitten, kunnen ze de telefoon wegleggen. Dat moeten ze leren.”

Op scholen is het gebruik van mobiele telefoons in de klas al verboden. En er zullen meer regels komen, zoals leeftijdsbeperkingen voor bepaalde apps. Al ziet Rouvoet meer in goede voorlichting dan in meer regels. “We moeten jongeren bewust maken van de risico’s die ze lopen: slechte ogen, overgewicht, slaapttekort, slechte concentratie, maar ook verslaving.” Hij vreest echter dat de GGD’s er geen geld bij zullen krijgen van het nieuwe kabinet.

Uit de jeugdmonitor blijkt dat jongeren hun gezondheid steeds minder positief ervaren. Tachtig procent voelt zich (zeer) gezond, dat waren er in 2015 nog bijna negen op

de tien. Ook ervaren jongeren meer stress dan vóór de coronacrisis. Dat komt vooral door school of huiswerk, maar ook door alle ballen die ze in de lucht moeten houden.

Casus 2 vmbo tl-gl

Schreeuwende ouders langs de lijn krijgen lolly: ‘Dan kun je niet roepen’

Bij meerdere voetbalclubs in Breda krijgen ouders die langs de lijn staan sinds kort lolly’s aangeboden. Het is een ludieke actie voor een serieus probleem, want bij veel amateurclubs hebben ze last van fanatieke, schreeuwende ouders. “Wie een lolly in zijn mond heeft, kan niet roepen”, zegt een lid van een voetbalvereniging tegen Omroep Brabant.

Ouders roepen ‘adviezen’ naar de scheidsrechter of aanmoedigingen naar hun kind. “Dat gebeurt veel te vaak, vinden wij. Ik denk dat veel ouders ook niet doorhebben dat ze zoveel roepen”, zegt het lid van de voetbalvereniging.

Soms blijft het niet alleen bij roepen en schreeuwen. De Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond (KNVB) maakte deze week nog bekend dat het aantal incidenten op en rond het veld bij amateurvoetbalclubs is toegenomen.

“Het gaat de verkeerde kant op, merken we langs de lijn”, zegt een voetbalmoeder. Zij is ook commissielid sportiviteit en respect bij een voetbalvereniging. “Ouders coachen niet alleen mee, maar gaan verbaal ook écht te ver. En spelers, scheidsrechters, coaches of trainers intimideren kan gewoon niet. Er zijn zelfs kinderen die het niet meer leuk vinden om te voetballen omdat ze bang zijn voor de opmerkingen langs de lijn.”

Ze herinnert zich een vervelend incident. “Dat was bij de wedstrijd van mijn jongste zontje, allemaal jongetjes van acht jaar oud. Een ouder was het niet eens met de beslissing van de scheidsrechter, dus hij rende het veld op en begon de scheidsrechter te intimideren. Veel kinderen zijn daarvan geschrokken.”

De amateurclubs in Breda bedachten daarom samen de lolly-actie. Volgens de clubs wordt er positief op gereageerd. “Jammer dat het nodig is, maar dit is wel een ludieke manier om het schreeuwen tegen te gaan”, zegt een van de ouders die net een lolly kreeg aangeboden. “Ik probeer positief te coachen, maar me verder niet met het spel te bemoeien.”

Casus 3 vmbo tl-gl

Nieuw klimaatdoel voor 2040 moet Europa en wereld op koers brengen

De Europese uitstoot van broeikasgassen zou in 2040 90% onder het niveau van 1990 moeten liggen. Dat is de aanbeveling van de Europese Commissie. Het gaat om een nieuw tussendoel dat de Europese Unie op weg moet

helpen naar het al bestaande einddoel van een volledig klimaat neutrale samenleving, vanaf 2050.

“De laatste loodjes zijn het zwaarst, en daar moeten we dus voldoende ruimte voor over houden”, zegt een hoogleraar klimaatbeleid. Die noemt het voorgestelde nieuwe klimaatdoel moeilijk haalbaar.

De klimaatraad stelde vorig jaar juni dat de EU tussen 2030 en 2050 nog maximaal 11 tot 14 miljard ton broeikasgassen zou kunnen uitstoten om in lijn te blijven met het doel om de opwarming te beperken tot 1,5 graden. Dat betekent dat de uitstoot van broeikasgassen in 2040 90% tot 95% onder het niveau van 1990 zou moeten zijn.

In Europa hebben we een belangrijke rol. Niet alleen vanwege onze historische uitstoot, maar ook vanwege onze mogelijkheden om de uitstoot naar beneden te brengen. Dat maakt het vervolgens ook makkelijker voor andere landen om dit voorbeeld te volgen.

Door grootschalige investeringen in zon en wind, ook in andere grote economieën, wordt duurzame energie elk jaar goedkoper. Hoe meer er wereldwijd geïnvesteerd wordt, hoe sneller dit proces verloopt.

De aanbeveling voor een nieuw Europees klimaatdoel heeft ook grote diplomatieke waarde. Binnen het klimaatverdrag van de Verenigde Naties wordt van alle deelnemende landen gevraagd nieuwe, scherpere uitstootdoelen in te dienen voor 2035 (of 2040). De uiterste deadline voor deze nieuwe doelen is de klimaatop van 2025, in Brazilië.

Als de EU-lidstaten erin slagen om het in het komende jaar eens te worden over een doel voor 2040, hebben we daarmee het belangrijkste huiswerk gedaan voor die belangrijke klimaatop.

Casus 4 vmbo tl-gl

Dreigementen en scheldpartijen: personeel bij zelfscankassa heeft het zwaar te verduren

Supermarktpersoneel voelt zich vaak onveilig als ze bij de zelfscankassa moeten werken. Dat blijkt uit een vragenlijst van NOS. Tientallen jonge medewerkers kregen te maken met scheldpartijen en dreigementen. Ook werden er dingen naar hun hoofd gegooid.

“We hoorden eigenlijk van bijna alle mensen die we spraken dat er vaak klanten zijn die intimiderend kunnen overkomen”, vertelt Romy Beijersbergen van NOS in Nieuws en Co. “Ze vertellen dat mensen boos of geïrriteerd reageren als personeel een steekproef moet doen (=aantal items controleren). Als je zestien bent en je moet iemand aanspreken die een stuk ouder en misschien wel groter is, is dat niet de meest makkelijke situatie.”

En er wordt dus lang niet altijd positief gereageerd als klanten worden aangesproken. “Je moet denken aan scheldende klanten, mensen die je wegduwen, je bedreigen

met een mes of in je gezicht spugen. We hoorden zelfs van medewerkers die iets naar hun hoofd gegooid kregen; een wijnfles bijvoorbeeld.”

Vergeten te scannen

Het supermarktpersoneel moet namelijk klanten aanspreken op diefstal, en dat komt maar wat vaak voor. En wie zijn dan de mensen die stelen? “Het kan iedereen zijn. Jongeren die energiedrankjes stelen of moeders die babyvoeding in de buggy leggen. Soms zijn het mensen met kinderen die halve tassen niet scannen of het kind boodschappen geven die ze dan ‘vergeten’ te scannen, maar ook oude mensen die vleeswaren onderin hun rollator leggen en dat niet afrekenen”, vertelt Beijersbergen.

Aan training ontbreekt het vaak. De jonge medewerkers die NOS sprak, geven aan vaak helemaal geen training te hebben gehad op het aanspreken op diefstal. “Ja, hoe de scanner voor steekproeven werkte, maar niet hoe ze om moeten gaan met mensen die bewust of onbewust iets stelen”, weet de journalist. “Het beleid van supermarkten is vaak aardig blijven en niet beschuldigen, op mensen afstappen en vragen of ze iets vergeten zijn. De-escaleren dus.”

“Sommige jonge medewerkers zeggen eigenlijk geen mensen meer aan te willen spreken bij de zelfscankassa, maar soms moeten ze alsnog”, vertelt Beijersbergen. “FNV wil eigenlijk een minimumleeftijd waarop je op die plek mag staan”, besluit ze.

Casus 5 vmbo tl-gl

E-sigaretten met smaakje per 1 oktober 2023 definitief uit de handel

Banaan, sinaasappel of biscuit: alle smaken voor e-sigaretten worden op 1 oktober 2023 definitief uit de handel genomen. Dat blijkt uit een wijziging die onlangs is gepubliceerd in de Staatscourant.

Vanaf die datum mogen vloeistoffen voor zogenoemde Vapes en andere e-sigaretten alleen nog naar tabak smaken. Het verbod betreft zowel vloeistoffen voor navulverpakkingen als voorgevulde e-sigaretten en weg-werpvapes.

Verder mogen vanaf 2025 e-sigaretten zonder smaakje niet meer verkocht worden in supermarkten en gemakszaken, alleen nog in speciaalzaken.

Dat er een verbod op smaken voor e-sigaretten zou komen, was al duidelijk. Toenmalig staatssecretaris Blokhuis zei in 2020 dat e-sigaretten voor jongeren geregeld een opstapje waren naar het roken van gewone sigaretten en dat de smaken de drempel om te gaan ‘vaperen’ verlaagden.

Ook verbod op afbeeldingen, woorden

Het was nog niet bekend hoe het verbod er precies uit zou komen te zien. Nu blijkt dat winkels vanaf 1 januari nog negen maanden de tijd hebben om de e-sigaretten met smaakjes te verkopen. Vanaf 1 juli mogen ze niet meer geproduceerd worden. Naast een verbod op smaken

mogen verpakkingen straks ook geen afbeeldingen of woorden bevatten die naar iets anders verwijzen dan naar tabak. Verder worden de regels voor naamgeving strenger. Zo worden de vloeistoffen nu nog verkocht onder termen als 'bad boy fuel', 'chillin' of met woordgrappen als 'OMGin', refererend aan een vloeistof die smaakt naar gin. Vanaf oktober mag dat niet meer op verpakkingen staan.

Aantrekkelijk voor jongeren

Esther Croes, expert bij Trimbos, noemt het verbod "een stap in de goede richting". Croes: "De zoete smaakjes maken het gebruik van e-sigaretten en Vapes vooral aantrekkelijk voor jongeren."

Verder doen verkopers alsof een e-sigaret een uitkomst is voor mensen die willen stoppen met het roken van tabakssigaretten, zegt ze. "Maar uit onderzoek blijkt dat slechts een enkeling er baat bij heeft."

Daarnaast ziet Croes dat de meeste rokers die e-sigaretten gaan gebruiken, zogenoemde *dual users* worden: oftewel mensen die zowel tabakssigaretten als e-sigaretten roken.

Ingrediëntenlijst

Het RIVM heeft een lijst opgesteld met zestien ingrediënten waar fabrikanten tabaksmaken mee mogen gaan maken. Met deze ingrediënten stelt het RIVM dat ongeveer een kwart van de huidige tabaksmaken kan blijven bestaan.

Bronnenlijst:

- Casus 1: Jongeren slapen slecht en raffelen huiswerk af door TikTok, Insta en Snapchat
Door: Ellen van Gaalen
Bron: Algemeen Dagblad 28 mei 2024
- Casus 2: Schreeuwende ouders langs de lijn krijgen lolly: 'Dan kun je niet roepen'
Door: Rik Claessen en Noel van Hooft
Bron: NOS in samenwerking met Omroep Brabant 7 september 2024
- Casus 3: Nieuw klimaatdoel voor 2040 moet Europa en wereld op koers brengen
Door: Rolf Schuttenhelm
Bron: NOS Nieuws 6 februari 2024
- Casus 4: Dreigementen en scheldpartijen: personeel bij zelfscankassa heeft het zwaar te verduren.
Door: Nieuws & CO
Bron: NOS Nieuws 29 maart 2023
- Casus 5: E-sigaretten met smaakje per 1 oktober 2023 definitief uit de handel.
Door: Jeroen Gortworst
Bron: NOS Nieuws 1 december 2022

COLLEGE VOOR TOETSEN EN EXAMENS

Het College voor Toetsen en Examens is namens de overheid verantwoordelijk voor de kwaliteit en het niveau van de centrale examens en toetsen in Nederland. Het heeft verschillende examens en toetsen onder zijn hoede.

cvte.nl

SAMEN BOUWEN WE AAN GOEDE TOETSEN EN EXAMENS

 Toetsen primair onderwijs: doorstroomtoetsen en leerlingvolgsystemen. Vergelijkbaarheid van doorstroomtoetsresultaten en kwaliteitsbewaking van doorstroomtoetsen en leerlingvolgsystemen.
Cvtetoetsenpo.nl

 Centrale examens voortgezet onderwijs: het centrale deel van de eindexamens vmbo, havo of vwo. Het diploma geeft toegang tot passend vervolgonderwijs.
Examenblad.nl

 Staatsexamens voortgezet onderwijs: examens voor iedereen die individueel of op vso-scholen niet in staat is via het regulier voortgezet onderwijs examen af te leggen.
Staatsexamensvo.nl

 Centrale examens middelbaar beroeps- onderwijs: centrale examens Nederlandse taal en Engels voor studenten in het mbo. De uitkomst is onderdeel van het mbo-diploma.
Examenbladmbo.nl

 Staatsexamens Nederlands als tweede taal: examens Nederlandse taal voor iedereen die Nederlands niet als moedertaal heeft. Het diploma toont aan dat het Nederlands voldoende is voor werk of opleiding.
Staatsexamensnt2.nl